

Prvá kapitola

Muži z televízora

Nepamätám si seba ako novorodenca, spomínam si na seba od štyroch, možno troch rokov. Vybavujem si obrisy ľudí skláňajúcich sa nado mnou alebo tak sa mi aspoň zdá. Pamätám si babku – zomrela, keď som mala päť, čiže mám spomienky na seba, keď som bola mladšia. Babka urážlivo žartovala, smiala sa a cápala ma pritom po ruke. Bola chorá a nie vždy pri zdravom rozume. Keď jej zatemnilo myseľ, bola plachá a podlizovala sa. Myslela si, že býva u cudzích ľudí a snažila sa nám zapáčiť. Keď sa jej rozjasnilo v hlave, bola opäť ženou, ktorou mnoho rokov bola a aj zostávala – hlavou rodiny. Zvykla si, že ju poslúchajú, a vyžadovala poslušnosť.

Aj ja som bola často chorá, stále som bola nachladnutá. Málokedy som vychádzala von. V mojich spomienkach je vždy šero. Naproti nášmu domu sa pomaly stavia dom, ktorý nás oberá o svetlo. V pravom rohu je pianino, ktoré mi kúpili na čas, keď budem staršia. Mama dúfala, že sa na ňom raz naučím hrať. V ľavom rohu je televízor. Funguje, ale obraz nie je jasný, zrní a zdá sa čiernobiely.

Televízor je obrovský alebo sa mi aspoň taký vidí, má vypuklú striebrosivú obrazovku z hrubého skla. Prach ho priam až miloval. Prisúvala som si stoličku, štverala sa na ňu a prstom som sa dotýkala obrazovky. Bolo to, akoby

som sa jemne-jemnulinko dotýkala motýlich krídel. Mama vravela, že je to statická elektrina.

Čakala som na svoj povolený pôžitok večer. Mal ísť večerníckový program *Dobrá noc, detičky!* Rozprávali si tam dve bábkky, prasiatko Kroch a zajko Stepaša, a nasledovala rozprávka. Mala som rada kreslené rozprávky, ale občas bývala rozprávka s postavičkami z plastelíny alebo s bábkami. To mi pripadalo ako nemožné mrhanie kúzlom televízora. S bábkami som sa vedela hrať aj sama.

Všimla som si, že mama zapína televízor skôr, ako bol čas večerníčka. Prišla z práce, zavesila si kabát na vešiak a ešte obutá si sadla na gauč. Pár minút nechala odpočinúť nohám, potom vstala a odviekla sa zapnúť televízor. Dávali seriál o dospelých alebo správy.

Tie som nenávidela a nechápala som, ako ich niekto môže pozeráť dobrovoľne. Obraz bol nezreteľný a šumel. Ľudia kričali, niekam išli, občas ukazovali rovnakých hlásateľov s rovnakými intonáciami. Nerozumela som, čo hovoria. Mama pozerala a mlčala. Bola veľmi unavená.

Postupne som začala chápať, čo sa deje. Jedného dňa mi mama povedala, že predtým sa naša krajina volala ZSSR a teraz sa volá Rusko. V ZSSR bolo lepšie, jedla bolo veľa a ľudia boli dobrí. Teraz je to inak. Neskôr som sa dozvedela, že mama bola vedkyňou, chemičkou, ale teraz jej tam, kde pracovala, neplatia,* a preto pracuje ako upratovačka,

* V 90. rokoch v čase ekonomických reforiem dochádzalo k systematickému a hromadnému nevyplácaniu peňazí. V roku 1996 v centrálnych častiach Ruska zadržovali mzdu až 49,3 % pracujúcim, na periférii až 69 %. Inflácia bola katastrofická. Len za rok 1992 narástli ceny 26-krát. (V texte sa nachádzajú rôzne druhy poznámok pod čiarou. Tam, kde sa neuvádza autorstvo, ide o poznámky autorky či redakcie originálu. [pozn. prekl.]

učiteľka a ešte aj perie plienky u mňa v škôlke. Preto je taká unavená a nehrá sa so mnou a neobjíma ma tak často, ako chcem. Spýtala som sa, kto môže za to, že ZSSR sa zmenil na Rusko. Mama odvetila, že Jelcin. A kto je to Jelcin? Prezident. A čo je prezident? Najhlavnejší človek v krajine.

Mama mi ho ukázala v správach. Hlavný človek bol starý, nepekný a mal obrovskú hlavu. Nerozumela som mu. Mrmlal ako moja babka, keď bola chorá, ťaľahoval slová.

Pozerala som naňho a myslela si v duchu: To ty môžeš za to, že je mama taká unavená. Že „vlečie nohy“, že chodí ako starena. Že sa so mnou nehrá a neobjíma ma toľko, koľko chcem. Že predtým boli ľudia dobrí a žili v ZSSR, ale teraz žijeme v Rusku a Rusko je horšie.

Keď sa na obrazovke zjavoval Jelcin, mračila som sa a hovorila: je zlý. A mame to občas vyčarilo úsmev na tvári. Začala som pozeráť správy s mamou a nadávala na Jelcina, aby som videla jej úsmev.

Z času na čas k mame chodili jej spolužiaci z vysokej. Sedeli v kuchyni a ja som sa motala okolo. Keď niekto spomenul Jelcina, nastražila som uši. A počas ďalšej pauzy v rozhovore som dodala, že Jelcin je zlý. Dospelí sa smiali. Hovorili: „Tvoja dcéra je už veľká.“ Dospelí mi povedali, že Jelcin je ešte aj opilec. Začala som teda hovoriť, že Jelcin je zlý ožran. Dospelí sa smiali aj na tom.

S pribúdajúcim vekom som chápala zo správ čoraz viac. Baníci búchali prilbami po moste v Moskve.* Mama im posielala peniaze, hovorila, že hladujú. Čečenci bojovali s Rusmi. Čečencov som sa bála, myslela som, že sú to

* V roku 1998 baníci, ktorým prestali vyplácať mzdy, blokovali železnice a štrajkovali pred úradom vlády. Dožadovali sa odstúpenia prezidenta Jelcina.

hroziví zloduchovia s bradami, skoro ako piráti – priala som si ich uvidieť na vlastné oči. A ešte boli banditi. Tých som nevidela, ale počula. Občas sa pod oknami strieľalo. Mama mi vtedy hovorila, aby som išla od okna preč.

Keď som mala päť rokov, dozvedela som sa, že všetci zomrieme. Aj mama. O trochu neskôr som si predstavila, že mama môže zomrieť nie na starobu niekedy v budúcnosti, ale každú chvíľu, kvôli banditom. Začala som mať strach z večerov. Večer je zlo bližšie, tma mu razí cestu. Sadla som si zakaždým na okno a hľadela do tmy. Verila som, že môj pohľad mame osvetľuje cestu domov, že ju chráni. Občas ma ten strach zmohol. Vtedy som si vzala plechovú škatuľku s gombíkmi a preberala som ich ako poklady. Gombíky ma trochu chránili pred strachom.

Keď som bola v tretej triede, banditov som uvidela zblízka. Nešla som domov po ulici, ale skratkou, cez dvory. Mama mi to zakazovala, ale ja som chcela byť čo najrýchlejšie doma. Zbadala som troch ľudí a ešte jedného, ten bol od nich trochu ďalej. Pamätám si, že mali na sebe čierne kožené kabáty, ale to som si asi primyslela až potom. Jeden z tých troch nadával, druhý potom vytasil pištoľ, malú a veľmi-veľmi čiernu. Šibla som do najbližšieho vchodu a vyčkala som výstrely. Boli len dva. Potom som počkala ešte chvíľku a vyzrela som spoza rohu. Muž, ktorý stal obďaleč, ležal schúlený na zemi, za uchom mal červené. Banditi nikde. Obišla som toho muža širokým oblúkom a rozbehla sa domov. Mame som nič nepovedala. Vedela som, že od rozrušenia sa môže zastaviť srdce, a ja som celým svojim malým telíčkom chcela, aby žila.

Kvôli Jelcinovi sa zjavili banditi aj tma za oknami, aj dlhé večery čakania na mamu, kým sa vráti z práce, aj to, že nemáme peniaze – teraz už som vedela, čo sú peniaze a akú

majú hodnotu. Doma sme niekedy nemali čo jesť. V deviatich rokoch som začala spievať v zbore, občas sme vystupovali po nemocniciach a kultúrnych domoch. Za koncerty nám platili, obyčajným speváčkam tridsať, sólistkám šesťdesiat rubľov. Chcela som sa stať sólistkou. Za šesťdesiat rubľov bolo vtedy sedem bochníkov čierneho chleba.

Pýtala som sa mamy, že ak bol ZSSR takou dobrou krajinou, prečo ju nezachránili. A mama vravela, že ich oklamali. Oklamal ich Jelcin.

Od tej chvíle som pozerala správy so zúrivou zlosťou. Čakala som, kedy Jelcin zomrie. Určite to bude v správach.

Lenže on nie a nie umrieť. Mreli iní ľudia. V tých rokoch boli pohreby bežné, na náš dvor z času na čas vynášali rakvy omotané červenou látkou. Zakaždým som podišla k susedom a spýtala som sa: Prečo umrel? Prečo umrela? Ľudia zomierali na otravu alkoholom, vešali sa, hynuli v prestrelkách, zabíjali ich počas lúpežných prepadnutí, zomierali v nemocniciach, kde neboli lieky ani personál. Zato moja mama žila, chránila som ju pohľadom. Občas som sa dohadovala s Bohom. Hovorila som mu: Ak mama zomrie, odídem žiť do lesa a čo potom budeš robiť?

A keď som bola siedmačka, Jelcin urobil toto: Na Nový rok, keď sme s mamou sedeli za slávnostne prestretým stolom, povedal z obrazovky: „Som unavený. Odchádzam.“ A prestal byť prezidentom. Hotový novoročný zázrak. Mama plakala, smiala sa a volala kamarátom a ja som si pomyslela: „A je to tu.“ Teraz sa začne nový život.

O pol roka boli voľby. Vyhral Putin. Jelcinovi sa nepodobal ničím – bol mladý, športový typ, mal jasný pohľad. Jediný zapamätateľný rys na jeho tvári boli oči. Mal zvláštny hlas. Znel, ako keby sa stále musel ovládať, aby nezačal vrčať. Zato keď sa usmieval, všetci okolo sa tešili.